

ת"פ 6073/11/16 - מדינת ישראל נגד רחמים מנחם כהן

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"פ 6073-11-16 מדינת ישראל נ' כהן

לפני	כבוד השופטת לימור מרגולין-יחידי
מאשימה	מדינת ישראל
	ע"י ב"כ עו"ד
נגד	רחמים מנחם כהן
נאשמים	ע"י ב"כ עו"ד

החלטה

קבילות ראיות - משפט זוטא

טענות ההגנה וההליך לבירורן

כתב האישום מייחס לנאשם בתפקידו כעובד רשות המיסים ריבוי עבירות של לקיחת שוחד, פגיעה בפרטיות, הפרת סודיות וכן עבירה של מרמה והפרת אמונים ועבירה של שיבוש מהלכי משפט.

במסגרת התשובה לאישום, טען הסנגור טענות כנגד קבילות כל ההודאות שנגבו בנוכחות החוקר אורי רונן (להלן: "החוקר"), תהא דרך התייעוד שלהן אשר תהא. הסנגור העלה טענת פיתוי והשאה, לפיה נאמר לנאשם בארבע עיניים מחוץ לחדרי החקירות שאם יודה שקיבל 100-200 ₪ בכל אירוע, ישוחרר ואם לא יעצר. הסנגור העלה טענה להפעלת לחץ פסול, בכך שלטענתו הושמו מילים בפי הנאשם שאישר אותן תחת לחץ. עוד נטען כי את המילים ששם החוקר בפי הנאשם הוא אמר לנאשם מחוץ לחדר החקירות והנאשם חזר עליהן בחקירה (28.5.17 ע' 10 - 11).

בהתאם להסכמות בין הצדדים התנהל משפט הזוטא בסיום פרשת התביעה, במסגרתו הוגשו הראיות שבמחלוקת, והעידו מטעם המאשימה החוקר וכן החוקרת אירה כץ (להלן: "החוקרת"). מטעם ההגנה העיד הנאשם בלבד. לאחר מכן סיכמו הצדדים את טענותיהם.

אקדים ואדגיש, כי לאחר שמיעת הראיות הודיע הסנגור כי הוא חוזר בו מטענת הפיתוי וההשאה. הסנגור הבהיר כי הוא עומד על טענת הלחץ, כשהפסול הנטען הוא ביחס לשיטת תחקור לא הוגנת. הסנגור אף הבהיר כי הוא עומד על

הטענה שהופעל על הנאשם לחץ גם מחוץ לחדר החקירות, אך הבהיר כי הלחץ התבטא באמירות הכלליות ובדרישה כלפיו שיודה וידבר, והוא חוזר בו מהטענה שהחוקר אמר לנאשם מחוץ לחדר החקירות מה לומר והנאשם חזר על הדברים בחקירה.

הפן המשפטי

ההלכות הנוגעות למשפט זוטא מוכרות ואין צורך להרחיב ביחס אליהן. בתמצית אציין כי תנאי לקבילותה של הודאת נאשם הוא בכך שניתנה באופן חופשי ומרצון (סעיף 12 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א - 1971), היינו ללא נקיטת אמצעים פסולים מצד החוקר, באופן השולל מהנחקר את חופש הרצון ויכולת הבחירה (ע"פ 1292/06 **תורק נ' מדינת ישראל**). בגדר האמצעים הפסולים נהוג למנות חמש קבוצות, והיות שמשפט הזוטא עוסק אך ורק בשיטת תחקור בלתי הוגנת, אתמקד בנושא זה.

התחקור הפסול שאינו הוגן הוא זה שתכליתו לשבור את רוחו ואת חופש רצונו של הנחקר ולשלול ממנו את יכולת שיקול הדעת והבחירה במתן תשובות בחקירה. בכך נבדל תחקור לא הוגן מתחקור הוגן, שתכליתו לברר את העובדות ולחשוף את האמת, הכרוך אף הוא באי נעימות שאין מנוס ממנה, ובהכבדה על הנחקר הנדרש להתמודד עם שאלות קשות (י. קדמי "**על הראיות**" (חלק ראשון) (מהדורה משולבת ומעודכנת), תש"ע-2009, בע' 62). תחקור לא הוגן יכול להתבטא במאפיינים שונים, ובהם תחקור שבשל אופן עריכתו ותוכנו הוא דורסני. בהלכה הפסוקה הוגדר תחקור דורסני ככזה שמתאפיין בהמטרת שאלות מבלי ליתן לחשוד שהות להשיב, חקירה חוזרת ונשנית באותם נושאים ללא הצדקה עניינית, וחקירה המבוצעת על ידי מספר חוקרים המנחיתים שאלות בקצב מהלך אימים (קדמי ע' 66). בהקשרו של תחקור דורסני הובהר כי המבחן הוא משולב ובוחן הן את דרך התחקור, והן את השפעת התחקור על הנחקר. בכל הנוגע לדרך התחקור, נקבע שהפעלת לחץ, חזרה על שאלות כשיש הצדקה עניינית לכך לצרכי החקירה וגילוי האמת, והצגת שאלות מכבידות, לא מבססות בדרך כלל תחקור בלתי הוגן. בנוסף, עצם העובדה שהחוקר דורש מהנחקר להשיב לשאלותיו ואינו מקבל הכחשות או התחמקויות מצד הנחקר, אין בו כדי לבסס כשלעצמו אי הגינות. אשר להשפעת התחקור על הנחקר, הובהר כי מועקה של הנחקר כתוצאה ממעמד החקירה ו"כניעתו" ללחץ מצפוני, שלא מחמת התנהגות פסולה של החוקר כלפיו, אין בהן כדי לפסול את ההודאה. כל עוד עומדת לנחקר במהלך החקירה יכולת הבחירה להגיב כאדם, הרי שאין בתחקור, אף אם הוא לוחץ, כדי לבסס פסול, ורק אם מחמת הלחץ וההלם איבד הנחקר את יכולתו זו, הרי שהתחקור הוא דורסני (קדמי בע' 67).

על רקע עקרונות אלה יבחנו טענות הנאשם לתחקור דורסני ששבר את רוחו.

מהלך החקירה בעניינו של הנאשם

כדי לעמוד על הדינמיקה בחקירת הנאשם על ידי החוקר, ראוי שתהא מונחת תמונת השתלשלות החקירה בעניינו של הנאשם בכללותה.

אעיר כי לחקירה המשטרית קדמה חקירה משמעתית במחלקת אבטחת מידע ברשות המיסים ביום 9.2.15 (ת/4). בעקבות ממצאי אותה חקירה הועבר העניין לטיפול המשטרה.

ביום 18.2.15 נערכו מספר פעולות חקירה מהותיות בתיק, הנאשם נחקר מספר פעמים ואף השתתף בעימות. וזהו סדר הארועים, פעולות החקירה והמסמכים המתעדים אותם מתאריך 18.2.15:

א. 9:56 - חקירת הנאשם על ידי החוקרת והחוקר יוסי אבנרי (ת/30).

ב. מזכר שערך החוקר לאחר סיום החקירה, כשהנאשם בחדרו של החוקר אבנרי שנוכח בחדר. במזכר תועדה ההודעה לנאשם על מעצרו, ותשאול של הנאשם על ידי החוקר (ביהמ"ש 1 - **במחלוקת לעניין קבילות**).

ג. 12:15 - חקירת הנאשם על ידי החוקרת והחוקר (ביהמ"ש 5 - **במחלוקת לעניין קבילות**).

ד. 18:10 - עימות בין הנאשם לבין החשוד אברהם רוזנברג שנערך על ידי החוקר (ביהמ"ש 2 - **במחלוקת לעניין קבילות**).

ה. 19:06 - תשאול מוקלט של הנאשם על ידי החוקר (ביהמ"ש 4 (הקלטה ותמליל) וביהמ"ש 3 (מזכר המסכם את תוצרי התשאול) - **במחלוקת לעניין קבילות**).

הראיות בקשר לטענות לשיטת תחקור בלתי הוגנת

זכור, לנאשם טענות לתחקור דורסני המבוססות הן על הטענה להפעלת לחץ מצד החוקר מחוץ לחדר החקירות והן על הטענה להפעלת לחץ בחקירות וביצוע תחקור דורסני.

אבחן כל טענה בנפרד.

לעניין הפעלת הלחץ מחוץ לחדר החקירות, תיאר הנאשם שמספר פעמים לאורך יום החקירה בהיותו מחוץ לחדר החקירות, פנה אליו החוקר באמירות: "**אתה לקחת נכון? אנחנו יודעים שלקחת... תמיד היה אומר לי אנחנו יודעים, אנחנו יודעים שלקחת, אחר כך היה אומר לי אתה תשפוך אתה תוציא... "עכשיו תגייד לי עכשיו תספר לי עכשיו תוציא"** (ע' 120, 121, 123) וכן: "**תזהר לך, תדבר"** (ע' 125). לטענתו, החוקר פנה אליו בטון של "מפקד", וכבר באותו שלב התחיל הנאשם להרגיש לא טוב, אם כי בכל אותן פניות אליו הגיב שלא עשה דבר (ע' 122). לדבריו, החוקר המשיך ואמר: "**אבל זה לא ייתכן, אתה לקחת, תוציא, תוציא, תגייד לי עכשיו.. אמרתי לו מה אתה רוצה, אני לא יכולתי, כבר הייתי, הוא ישב לי על הראש כבר יותר מדי... נו תגייד לי עכשיו אנחנו פה לבד אף אחד לא שומע"** (ע' 124). הנאשם ציין כי מבחינתו החוקר כאילו כפה עליו מה להגייד (ע' 127).

למשמע עדות החוקר ברי כי המחלוקת לגבי תוכן הדברים שאמר החוקר היא מצומצמת, ועיקר המחלוקת הוא לגבי אופיים ומידת הלחץ הגלום בהם. בעדותו מסר החוקר שראה שהנאשם בהתרגשות גדולה, במועקה, מאוד לחוץ ולא רגיל למעמד הזה, רוצה לדבר וצריך לדבר ולכן הפעיל לחץ. לדבריו: "**...אמרתי לו אתה צריך לדבר, תגייד את האמת, תוציא את זה, זה יקל עליך...תשחרר את עצמך קשה לך רע לך תשחרר תוציא את זה תוציא את זה ובסוף הוא הוציא את זה וסיפר את האמת... היה פשוט צריך להמשיך ולהגייד לו כל הזמן תדבר תדבר והוא**

דיבר" (ע' 47, 50). החוקר הבהיר כי צריך ללחוץ על נחקר שתחילה לא רוצה להודות אך מתחיל להשיב (ע' 62, 64). יצוין כי החוקר לא עומת עם טענה שהפגין טון פיקודי, וכפה על הנאשם לדבר כנגד רצונו, ולכך יש משמעות. אוסיף ואעיר כי לאחר צפייה בחקירות, לא התרשמתי, למצער בחקירות, כי החוקר פנה בטון פיקודי או לא נעים אל הנאשם.

יצוין שבמזכר שבמחלוקת מתוארת השיחה בין הנאשם לחוקר בה שואל אותו החוקר מדוע הוא משקר ולא משתף פעולה, והנאשם משיב שהוא רוצה לשתף פעולה אבל לא זוכר, וכן מתועדים דברי החוקר בדבר חשיבות שיתוף הפעולה (ביהמ"ש 1).

האם התנהלות זו כשלעצמה משקפת הפעלת לחץ, מניעת רצון אישי, פגיעה ביכולת הבחירה וכפיה על הנחקר? התשובה לכך היא שלילית.

ודוק, אף בהתאם לגרסת הנאשם לא נאמרו לו על ידי החוקר אמירות שיש בהן הפעלת לחץ החורג מלחץ חקירתי לגיטימי, בהתחשב במאבק המוחות המתנהל בין חוקר לנחקר במישור הפסיכולוגי בכל הנוגע לשיתוף הפעולה בחקירה ומסירת האמת. לשיטתי, אין בדברים שנאמרו כדי להיכנס לגדר הפעלת לחץ פסול ותחקור דורסני, שכן במסגרת חקירה משטרתית רשאים גורמי החקירה לעמת נחקר עם העובדה שהוא לא אומר אמת ולהציע לו לומר את האמת, תוך שהם עומדים על היתרונות שבאמירת האמת עבור הנחקר, ובלבד שדבריהם אינם חורגים מן הסביר, כשבמקרה שלפני לא הייתה חריגה כזאת. אשר לתגובת הנאשם, הוא אמנם טען שהרגיש כי החוקר כופה עליו לדבר, אך בד בבד עמד על כך ששלל את טענות החוקר ועמד באותן שיחות על דעתו, מבלי שיכול היה להסביר את הסתירה.

למשמע הנאשם, לא התרשמתי כי אותן אמירות אכן שללו את רצונו החופשי או השפיעו עליו והפחיתו את שיקול דעתו, ואף לא נוצר אצלי ספק סביר בעניין זה.

לעניין החלק השני של הטענה, שעניינו תשאול דורסני, מבחינת אופן הצגת השאלות, הכנסת פרטים על ידי החוקר, קצב השאלות וכיוצא בזה, מסר הנאשם שהדברים שאמר לא נמסרו באופן חופשי ומרצונו, אלא החוקר **"אמר לי, נכון שעשית את זה? נכון?"**, ואם הנאשם השיב בשלילה **"אז הוא ניסח את זה אחרת"** (ע' 128, 129). לטענתו, החוקר רצה לשמוע את מה שרצה לשמוע, ואם לא אמר לו את אותם דברים החוקר כפה את זה עליו, בכך שהיה אומר לו: **"אני אנסח אחרת"/"טוב תחכה תמתין"** (ע' 130). לדבריו, החוקר הכניס לו מילים לפה כשאמר לו שהוא קיבל תמורה בסך 100 ₪, החוקר נקב בסכומים 100-200 ₪ מספר פעמים, והנתונים שמסר על מפגש ברחוב לצורך מסירת הכסף באו מהחוקר ולא מהנאשם (ע' 130). לטענתו, כדי שהחוקר ירפה ממנו ענה לו את מה שהוא ביקש (ע' 130). לעניין הכסף, טען הנאשם שהחוקר **"ישב לו על הראש"** כדי שיאשר שלקח את הכסף ושאמר את הדברים כי **"הוא הכניס לי את זה מההתחלה בראש ורציתי שיעזוב אותי. הוא הכניס לי את זה לראש. יותר מדי. הוא הכניס"** (ע' 152, 154). הנאשם סיכם וציין: **"זה מצב של כל היום וכל השבירות גם כן בחוץ כאילו הוא ציפה שמה שהוא ישאל אני אענה לו"** (ע' 158).

החוקר בעדותו שלל את הטענות הללו, ציין שכל הפרטים לגבי הכסף לא היו ידועים לו לפני שהנאשם השיב, הבהיר כי בדינמיקה של החקירה הציע לנאשם חלופות שונות, זרק מספרים, אך התשובות היו של הנאשם שהתעקש על תשובות

מסוימות ודחה חלופות אחרות (ע' 61, 62, 64). החוקר מסר כי לא מדובר היה בגרסה מבולבלת אלא בגרסה שהתפתחה עם התפתחות החקירה (ע' 65). החוקר הדגיש כי לא ראה את הנאשם מי שאומר לו את מה שהוא רוצה לשמוע, והוא שלם עם הדברים שמסר לו הנאשם וחושב שהם באו ממקום אמיתי- ע' 74 - 75). לאחר ששמעתי את החוקר, הן במסגרת העדות והן בהקלטת החקירות, ובהתחשב בכך שדברי החוקר תואמים את מהלך החקירות, אני נותנת אמון במתואר על ידו.

יצוין בהקשר זה כי הנאשם במהלך עדותו חזר על אותן הצהרות כלליות לפיהן החוקר כפה עליו אמירות, והוא היה בשבירה, אך לא היה מסוגל להצביע על פרטים קונקרטיים שהוכנסו לפיו או נאמרו נגד רצונו מחמת אותו תחקור דורסני נטען (ע' 148). הנאשם התקשה להסביר מדוע אישר פרטים מסוימים ודחה אחרים, הוא לא הצליח לתת הסבר לכל אותם מקטעים בחקירה בהם לא קיבל את דברי החוקר והתווכח איתו או תיקן אותו (ע' 134, 154, 156, 157), התנהגויות המצביעות בבירור על עמידותו וכוח רצונו החופשי.

בכל הנוגע לחקירה (ביהמ"ש 5) הנאשם התקשה להסביר את דבריו לפיהם מצד אחד הוא מסר את שמו של יוליוס מיוזמתו ומרצונו, ומצד שני כבר החל לחוש בלחץ ולכן מסר את המידע (ע' 146 - 147). בהקשר זה יצוין כי החוקרת לא עומתה עם טענות להפעלת לחץ או שיטת תחקור לא הוגנת בחקירה המשותפת שאף היא מצויה במחלוקת.

מקובלות עליו במלואן ההפניות שהפנה ב"כ המאשימה למקטעים בחקירה (ביהמ"ש 5) ובתשאל (ביהמ"ש 4), מהם עולה בבירור בחירת הנאשם בתשובה מסוימת, בין ביחס לתוכן המידע שמסר ליוליוס (ביהמ"ש 5 ע' 13 לתמליל), בין ביחס להיקפים הכספיים (ביהמ"ש 4 ע' 3, 9 לתמליל), בין ביחס למקומות המפגש עם יוליוס ודרך העברת הכסף (ביהמ"ש 4 ע' 7, 8, 9, 10 לתמליל) ובין בשאלת התדירות (ביהמ"ש 4 ע' 10 לתמליל). כמו כן, מקובלת עליו טענת המאשימה כי עניין מצוקתו והשימוש בכסף עלה מהנאשם מבלי שהחוקר ידע על כך, והנאשם בחקירתו הנגדית התקשה מאד לספק הסבר לתשובות בסיום החקירה, אם אכן היה במצב של שבירת רצון בעקבות תחקור דורסני (ע' 162). סיכומו של דבר, לאחר ששמעתי את הנאשם בביהמ"ש ושמעתי אותו גם בחקירות המוקלטות, איני מקבלת את טענתו שהיה מצוי בלחץ, החורג מלחץ סובייקטיבי שהוא פועל יוצא של הנסיבות, ואיני מקבלת את טענתו שהופעל עליו תחקור לא הוגן ששבר את רוחו.

אעיר עוד כי בבחינת התפתחות ההודיה של הנאשם, ניתן להיווכח שמחקירה לחקירה משתף הנאשם בעוד פרטי מידע.

כך, בחקירה המשמעתית מסר הנאשם מעבר לתשובותיו בכל הנוגע לביצוע עבירות משמעתיות, כי עשה שימוש במידע וכי מסר אותו לאחר תמורת טובת הנאה. באותו מעמד הביע הנאשם צער וחרטה על המעשים. בעקבות המידע שמסר הנאשם מיוזמתו, מידע שאין לו טענות לגבי נסיבות מסירתו, הועבר התיק לטיפול המשטרה. ודוק, הדגש באותה חקירה הוא על הודיית הנאשם בכך שאת המידע מסר לאחר תמורת טובת הנאה, דברים שהובילו להחשדתו בלקיחת שוחד ובהפרת אמונים, כששאלת זהות הגורם שלו נמסר המידע היא משנית. טענות הסנגור ביחס למסקנות גורמי החקירה בעניינו של החשוד אברהם רוזנברג, חורגות ממסגרת ההחלטה הנוכחית ביחס לקבילות ההודאות, ומעבר לצורך, אעיר לגוף העניין שניתנו בחקירה הסברים מצד הנאשם מדוע נקב בשמו של אברהם רוזנברג תחילה ולא בשם אחיו, יוליוס.

בהמשך, לאחר שבחקירה משעות הבוקר מסר הנאשם גרסה דומה למה שמסר בחקירה המשמעתית, אך המעיט בהתייחסות למסירת מידע תמורת טובת הנאה ושיווה למעשיו התנהלות לא תקינה במסגרת העבודה (ת/30), ולאחר שהנאשם נעצר, נערכה השיחה שבמחלוקת בינו לבין החוקר שתועדה במזכר (ביהמ"ש 1). באותה שיחה מסר הנאשם לראשונה את שמו של יוליוס רוזנברג, מיוזמתו, כשאין מחלוקת שזהותו של יוליוס לא הייתה ידועה לחוקר. במסגרת החקירה שנערכה על ידי החוקר והחוקרת והעימות, שאף הם במחלוקת, חזר הנאשם על כך שמדובר ביוליוס (ביהמ"ש 5, ביהמ"ש 2).

ולבסוף, לאחר שבחקירה בצהריים הכחיש הנאשם קבלת תמורה, אזי בתשאול המוקלט בשעת ערב סיפר הנאשם גם על התמורה הכספית ומסר לגביה שלל פרטים, הנוגעים לסכום שקיבל, התדירות, אופן העברת הכסף, והשימושים בכסף.

הנה כי כן, בשונה מטענת הסנגור, אין מדובר במקטעי דברים ובהבלחות של אמירות המנותקות מהמציאות, אלא בגרסה שהולכת ומתפתחת, כשלא מדובר באמירה סתמית נטולת עיגון ופרטים, להיפך.

צפייה בחקירות שבמחלוקת (ביהמ"ש 5, ביהמ"ש 2 וביהמ"ש 4), כמו גם בחקירה מאותו יום שאינה במחלוקת (ת/30), מעלה כי לא ניכר הבדל מבחינת מהלך החקירה והתנהלות הנאשם בין החקירות השונות, ולא מבוצעת חקירה בדרך של תחקור דורסני, לא מבחינת טון השאלות, לא מבחינת דרך הצגתן, לא מבחינת שימוש מלחיץ במספר רב של חוקרים, או מניעת הזדמנות לנחקר להשיב, ואף תגובות הנאשם והתנהלותו, לרבות שפת הגוף שלו בכלל ואל מול החוקר בפרט, אינן מצביעות על שבירתו ואיבוד יכולת הבחירה, אלא על מצוקתו הטבעית של מי שמוצא עצמו חשוד בעבירות חמורות ואין לו ניסיון בחדרי חקירות.

כעולה מן המקובץ, גם בהיבט זה עמדה המאשימה בנטל ההוכחה והנאשם לא ביסס ספק סביר.

סוף דבר

התמונה הכוללת היא של נחקר שניסה תחילה להרחיק את עצמו מן ההתנהלות הפלילית, אך החליט בסופו של דבר, בהחלטה מודעת, לספר את שעשה, לא מחמת לחצים פסולים שהופעלו עליו. בעניין זה יפים דברי ביהמ"ש בע"פ 636/77 לוי נ' מדינת ישראל:

"ברור שכל נאשם אשר נחקר כחשוד בביצוע עבירה נמצא על-ידי עצם החקירה במצב של לחץ ומתח נפשי, במיוחד כשהוא נתון במעצר, והחלטתו להודות בעבירה המיוחסת לו היא לא פעם תוצאה של שיקולים שונים וביניהם ציפייה שההודאה תביא לו טובות הנאה שונות, כגון - הקלה בעונש בבוא העת, שחרור ממעצר, קיצור ההליכים ומניעת עינוי-דין ועוד... השאלה שלפנינו איננה מה היו המניעים שבגללם מסר המערער את ההודאה, אלא אם הופעלו אמצעים פסולים על-ידי אנשי המשטרה, כדי להביא את המערער למתן הודאה."

לאחר שמיעת העדים ובחינת הראיות, שוכנעתי כי המאשימה הוכיחה מעבר לספק סביר את קבילות הראיות ומסירתן מרצון ובחופשיות, לא נפל כל פגם בדרך החקירה של הנאשם בין בחדר החקירות ובין בהמתנה לחקירות, לא בוצע תחקור דורסני, והחשוב מכל לא נשברה רוחו של הנאשם ונשמרה לו יכולת הבחירה במתן התשובות.

לפיכך, אני דוחה את טענת ההגנה לפיה המסמכים שבמחלוקת אינם קבילים, ומסמכים אלה יהוו חלק ממוצגי התביעה (תוך שמירה על הסימון שניתן להם למניעת אי הבנות בהמשך).

ההחלטה תשלח לצדדים.

ניתנה היום, י"ט חשוון תשע"ח, 08 נובמבר 2017, בהעדר הצדדים.